

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32782/39221505>

Артёмов К. Ю.,

*аспірант кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Корнякова Т. В.,

*докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ЧАТ GPT ЯК ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ

CHAT GPT AS THE PERSON OF A CRIMINAL

Визначення винної особи у вчиненому кримінальному правопорушенні пов'язане із низкою питань, зокрема й теоретико-методологічного характеру. Одна з основних проблем, що постають при дослідженні особи злочинця – правопорушником не завжди є людина, а штучний інтелект. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених дослідженню правової регламентації систем штучного інтелекту, необхідно констатувати, що у юридичній літературі так і не сформовано усталеної, повноцінної практичної методики щодо розмежування відповідальності за подібні кримінальні правопорушення.

Метою статті є огляд й упорядкування сформованих за визначеними критеріями вітчизняних та європейських нормативних положень щодо правового регулювання відповідальності за порушення авторського права штучним інтелектом або людиною, шляхом використання подібних систем. Також окреслити існуючі думки та напрацювання з даної сфери, визначити проблематику та вектор подальших досліджень, а також викладення власного бачення щодо можливостей вирішення конфлікту правової кваліфікації.

У сучасний період широко визнаним є положення про існування двох теорій, на основі яких ґрунтуються правова відповідальність за злочини вчинені за допомогою систем штучного інтелекту: теорія про неможливість штучного інтелекту (далі за текстом ШІ) бути суб'єктом злочину, оскільки він повністю контролюється людиною, може бути вимкнений, налаштований, керований людиною, а отже, відповідальність за будь-які дії ШІ несе людина, але питання щодо методики визначення, яка саме людина, хто винен і в якій мірі, залишається відкритим.

Друга теорія, складається з твердження, що ШІ притаманні усі ознаки, які дозволяють визначити його як суб'єкта злочину, оскільки ШІ здатен аналізувати, приймати рішення, відслідковувати процеси, навчатись та функціонувати самостійно. Зокрема, у своїй науковій праці, доктор юридичних наук Баранов О. А зокрема зазначає, що роботи є суб'єктом суспільних відносин, а значить можуть бути суб'єктом правовідносин [1].

Таким чином, у сучасних реаліях постає необхідність у виробленні єдиної уніфікованої правової практики і методології регулювання у даній сфері, що будуть предметом подальших досліджень.

Ключові слова: *штучний інтелект, плагіат, суб'єкт злочину, кримінальна відповідальність за порушення авторського права, правове регулювання штучного інтелекту.*

Determining the person guilty of a committed criminal offense is connected with a number of issues, in particular, of a theoretical and methodological nature. One of the main problems that arise when investigating the identity of a criminal is that the offender is not always a person, but an artificial intelligence. Despite a significant number of works devoted to the study of legal regulation of artificial intelligence systems, it is necessary to state that in the legal literature no established, full-fledged practical methodology has been formed for the allocation of responsibility for such criminal offenses.

The purpose of the article is to review and organize domestic and European regulatory provisions formed according to certain criteria regarding the legal regulation of responsibility for copyright infringement by artificial intelligence or humans, through the use of similar systems. Also outline the existing opinions and developments in this area, define the issues and the vector of further research, as well as outline one's own vision regarding the possibilities of resolving the conflict of legal qualifications.

In the modern period, it is widely recognized that there are two theories on the basis of which legal responsibility for crimes committed with the help of artificial intelligence systems is based: the theory that AI cannot be the subject of a crime, since it is fully controlled by a person, can be turned off, configured, controlled a person, and therefore, the responsibility for any AI actions is borne by a person, but the question of methodically determining which person, who is to blame and to what extent, remains open.

And the second theory, which consists of the statement that AI has all the characteristics that allow it to be identified as the subject of a crime, since AI is able to analyze, make decisions, monitor processes, learn and function independently. In particular, in his scientific work, Doctor of Law Baranov O.A specifically notes that robots are the subject of social relations, which means they can be the subject of legal relations [1].

Thus, in modern realities, there is an urgent need to develop a unified legal practice and regulatory methodology in this area, which will be the subject of further research.

Key words: *artificial intelligence, plagiarism, subject of crime, criminal liability for copyright infringement, legal regulation of artificial intelligence.*

Технології невинно поширюються дивуючи Світ інноваціями, що все більше впливають на життя людини. Разом з тим виникають і нові питання та потреби у реформуванні існуючих та розробці нових нормативних положень. Неоминула ця тенденція і категорію особи злочинця у сфері авторського права.

Відповідно до статті 53 Закону України «Про авторське право та суміжні права», плагіатом є опублікування твору або його частини у незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору [2].

Подібні дії, є кримінальним правопорушенням, відповідальність за яке передбачена статтею 176 Кримінального кодексу України, в якій зокрема зазначається, що незаконне відтворення, використання та розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, інших творів, а так само незаконне відтворення, використання та розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, камкординг, кардшейрінг або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, а також фінансування таких дій, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, – караються штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, – караються штрафом від тися-

чі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого [3].

На перший погляд, визначення особи злочинця є нескладним: відповідальність покладається на того, хто саме відтворює чужі результати інтелектуальної праці без дозволу автора, але що робити, якщо дане відтворення вчиняє не людина, а штучний інтелект? (далі за текстом ШІ). Хто винен у даному правопорушенні? Автор ідеї створення даного штучного інтелекту, володілець онлайн платформи чи сайту, на якому розміщений ШІ? Чи може самі розробники системи ШІ, оператори забезпечення функціонування ШІ або власник фірми, що створила ШІ? Чи можна притягнути до відповідальності юридичну особу чи сам ШІ? Якими саме нормами потрібно користуватись при визначення винної особи? Ці та багато інших нових питань продовжують виникати паралельно із самим технологічним розвитком і станом на сьогоднішній день, різні правові спільноти, форуми, та самі держави займаються обговоренням щодо встановлення ШІ правових рамок.

Чільне місце в подібного роду обговореннях займає славнозвісний ChatGPT.

Думки з приводу правомірності його використання наразі розділились на два табори:

– одні, вважають, що робота даного чату порушує авторське право, оскільки у своїх відповідях повністю або частково відтворює тексти інших авторів, видаючи таку відповідь за власні думки, а отже, робота даного сервісу повинна бути припинена, або серйозно реформована та коригована.

– Інші навпаки, вважають, що навчання ШІ не відрізняється від процесу навчання звичайної людини, яка читає електронні видання, що містяться у вільному доступі в мережі Інтернет, а потім висловлює підсумки та цитує прочитане.

Законом України «Про авторське право та суміжні права» зазначено, що результат роботи штучного інтелекту підпадає під правове регулювання як неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, що охороняється правом особливого роду (*sui generis*).

Sui generis – це набір спеціальних положень, які відрізняються від загальних. Вони регулюють об'єкти, створені внаслідок роботи комп'ютерної програми. Ці об'єкти не містять творчого підходу та генеруються без участі людини. Як результат, особисті немайнові права на такі об'єкти не виникають, адже вони можуть належати лише фізичній особі, але аж ніяк не штучному інтелекту.

Такі права особливого роду починають діяти з моменту, коли комп'ютерна програма згенерувала результат, а їхній строк чинності спливає через 25 років з цього моменту.

Якщо штучний інтелект згенерував результат, використавши інший об'єкт авторського права, тоді користуватись таким результатом ШІ можна лише у випадку, якщо не порушені авторські права щодо цього об'єкту. Наприклад, якщо штучний інтелект створив кліп, використавши уривки захищеного авторським правом відео – потрібно дотримуватися авторських прав щодо використаного контенту [4].

Одним із основних регулятивних актів ЄС у сфері авторського права є Директива 2001/29/ЄС від 22.05.2001 (InfoSoc), відповідно до якої держави-члени повинні передбачити ефективні санкції та засоби правового захисту за порушення прав та обов'язків, як викладено в цій

Директиві. Вони повинні вжити всіх необхідних заходів для забезпечення застосування цих санкцій і засобів захисту. Передбачені таким чином санкції мають бути ефективними, пропорційними та стримуючими, а також мають включати можливість вимагати відшкодування збитків та/або судової заборони та, у відповідних випадках, подати заяву на конфіскацію матеріалів, що порушують авторські права [5].

Щодо думок з цього питання, цікавим буде освітити результати нещодавнього засідання Європейського парламенту, де зокрема більшістю голосів були ухвалені перші положення про правила безпечності та прозорості штучного інтелекту, що уклались у такі догми:

– Повна заборона на штучний інтелект (ШІ) для біометричного спостереження, розпізнавання емоцій, інтелектуального контролю.

Правила дотримуються підходу, що ґрунтується на оцінці ризику, і встановлюють зобов'язання для постачальників і тих, хто розгортає системи ШІ, залежно від рівня ризику, який може створити ШІ. Таким чином, системи штучного інтелекту з неприйнятним рівнем ризику для безпеки людей будуть заборонені, наприклад ті, що використовуються для соціального скорингу (класифікація людей на основі їхньої соціальної поведінки чи особистих характеристик). Депутати Європарламенту розширили список, включивши заборону на нав'язливе та дискримінаційне використання ШІ, наприклад:

– системи дистанційної біометричної ідентифікації «в режимі реального часу» у загальнодоступних місцях;

– «поштові» системи дистанційної біометричної ідентифікації, за винятком правоохоронних органів для переслідування серйозних злочинів і лише після судового дозволу;

– системи біометричної категоризації з використанням чутливих характеристик (наприклад, стать, раса, етнічна приналежність, статус громадянства, релігія, політична орієнтація);

– інтелектуальні поліцейські системи (на основі профілювання, місцезнаходження або минулої злочинної поведінки);

– системи розпізнавання емоцій в правоохоронних органах, прикордонному управлінні, на робочому місці та в навчальних закладах;

– нецілеспрямоване копіювання зображень обличчя з Інтернету або записів камер відеоспостереження для створення баз даних розпізнавання облич (порушення прав людини та права на приватне життя).

Генеративні системи штучного інтелекту, такі як ChatGPT, повинні розкривати, що контент був створений штучним інтелектом.

Системи штучного інтелекту, які використовуються для впливу на виборців на виборах, вважаються високоризиковими.

Депутати Європарламенту запевнили, що класифікація програм високого ризику тепер включатиме системи ШІ, які завдають значної шкоди здоров'ю людей, безпеці, основним правам або навколишньому середовищу. Також було складено спеціальну систему рекомендацій, які використовуються платформами соціальних мереж (з понад 45 мільйонами користувачів), були додані до списку високого ризику [6].

На нашу думку, розробникам цього чату необхідно допрацювати зазначення посилання чат-боту у своїх відповідях на авторів, думки та результати праці яких він використовує.

Статтею 33 Закону України «Про авторське право та суміжні права» зазначається, що неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта [2].

Твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою.

Суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, можуть бути особи, яким, з урахуванням вимоги, передбаченої частиною сьомою цієї статті, належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на передбачену частиною першою цієї статті комп'ютерну програму – автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми. Договором можуть визначатися умови

належності права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані відповідними комп'ютерними програмами.

У результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають.

Більш того, у разі якщо неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, є результатом використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав, відповідний суб'єкт користується правом особливого роду (*sui generis*) на такий неоригінальний об'єкт, за умови дотримання ним прав суб'єкта (суб'єктів) авторського права або суміжних прав, твір (твори) або об'єкт (об'єкти) суміжних прав якого зазнав (зазнали) використання у процесі генерування такого неоригінального об'єкта.

Наприклад, якщо людина визначить певні параметри роботи ШІ, а потім внесе свої корективи у результат роботи, то вона може претендувати на авторство.

Однак і в такому разі слід зважати: чи був результат роботи людини, котра вносила правки, творчою діяльністю? Наприклад, людина може вставити дві крапки у згенерований ШІ текст. В одному тексті вони абсолютно не змінять рівень оригінальності твору, а в іншому – навпаки. Якщо навіть дрібна зміна вплине на рівень оригінальності твору – її творець може претендувати на авторство [4].

Актуальності гострій потреби у виробленні методів регулювання подібних правовідносин додає той факт, що уже є перші позови проти компанії-розробника чату зі штучним інтелектом, зокрема письменники Мона Авад і Пол Трембле подали позов проти OpenAI, компанії, що обслуговує ChatGPT, стверджуючи, що організація порушила Закон про авторське право, «навчаючи» свою модель на творах без дозволу авторів.

ChatGPT дозволяє користувачам задавати запитання та вводити команди в чат-боті, який відповідає текстом, що нагадує шаблони людської мови. Модель, що лежить в основі ChatGPT, розвивається навчаючись на даних, які є загальнодоступними в мережі Інтернет [8].

Взагалі, в європейському законодавстві чинною є Директива Європейського парламенту та ради про авторське право та суміжні права на

Єдиному цифровому ринку, стаття 4 якої містить положення про можливість «відтворення та вилучення правомірно доступних творів та інших об'єктів з метою інтелектуального аналізу текстів і даних». Це означає, що спосіб навчання на великій кількості інформації, який використовує штучний інтелект – цілком законний та не порушує авторських прав на території ЄС.

На території США чинною є доктрина добросовісного використання. Вона регулює питання законності використання творів, що захищені авторським правом. Відповідно до її положень, створення електронних бібліотек чи, наприклад, копій для підготовки ескізів зображень вважається добросовісним використанням. Основна ідея така: копія виконує іншу функцію, ніж оригінальний твір, і не створює його заміну. Тому навчання штучного інтелекту в такий спосіб – цілком законне.

По суті, вивчення захищеного авторським правом контенту з різних інтернет-джерел для навчання штучного інтелекту не є прямим порушенням. Проте, варто пам'ятати, що в різних юрисдикціях діють різні закони про авторське право – а тому варто уважно перевіряти, під яку юрисдикцію потрапляє той об'єкт авторського права, який ви плануєте використати для навчання штучного інтелекту [4].

Згідно звіту Єврокомісії 2020, під назвою «Тенденції та розвиток штучного інтелекту – виклики системі прав інтелектуальної власності», пропонується запровадження спеціального тесту, який допоможе визначити, коли матеріали зроблені з допомогою систем ШІ за участі людини, можуть класифікуватися як твір і захищатися авторським правом відповідно до законодавства ЄС, зокрема такі матеріали повинні:

- 1) бути в літературній, науковій чи художній сфері;
- 2) бути результатом інтелектуальних зусиль людини;

3) бути результатом творчого вибору, який «виражений» у цьому матеріалі [14].

Роботи, повністю згенеровані ШІ, навряд чи можна кваліфікувати як «твір». Тому їх не захищатиме чинне законодавство ЄС про авторське право [9].

Але є і винятки, приміром, у Великій Британії авторським правом можуть захищатися твори, зроблені винятково за допомогою комп'ютера. Так, відповідно до The Copyright, Designs and Patents Act від 1988 року, визначення «згенерований комп'ютером» щодо твору означає те, що він був зроблений комп'ютером за відсутності автора-людини. Отже, авторське право може захищати твір, повністю створений ШІ. Таким творам це право надається на 50 років, тоді як створеним людьми – на 70 [9].

Тим не менш, Позивачі Мона Авад і Пол Трембле вважають, що їхні книги, які захищені авторським правом, були незаконно поглинуті та використані для навчання ChatGPT, оскільки чат генерував у своїх відповідях дуже точні цитати, формулювання та висновки із творів Позивачів.

Крім того, у позові зазначено, що OpenAI несправедливо отримує прибуток від вкрадених творів та ідей, тому, Позивачі вимагають грошової компенсації не лише їм, а і усім авторам, чиї твори також безкарно плагіюються [7].

Таким чином, діючи на попередження виникнення подібних правових казусів в Україні, необхідно заздалегідь направити наукові дослідження для вироблення вітчизняних правових позицій щодо трактування та правозастосування у даній сфері а також віднайти відповідь на питання методики кваліфікації та встановлення особи злочинця, переліку дій, за яких при використанні систем штучного інтелекту буде порушення авторського права, що потягне за собою настання кримінальної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранов, О. А. (2017). Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання: зб. матеріалів II-ї міжнародної науково-практичної конф. *IT-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні*, 18–42. Вилучено з <http://aphd.ua/publication-249/>.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (редакція від 15.04.2023).
3. Кримінальний кодекс України (редакція від 11.08.2023).
4. Петрів О. Штучний інтелект та авторське право, Центр демократії та верховенства права (режим доступу: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-avtorske-pravo/>).

5. Директива 2001/29/ЕС від 22.05.2001, про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві (редакція від 06.06.2019).
6. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance) (режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN>).
7. Ella Creamer. Authors file a lawsuit against OpenAI for unlawfully ingesting their books/ The Guardian, 05/07/2023.
8. Case 3:23-cv-03223 Document 1 Filed 06/28/23, Joseph R. Saveri (State Bar No. 130064) Cadio Zirpoli (State Bar № 179108) Christopher K.L. Young (State Bar No. 318371) Kathleen J. McMahon (State Bar No. 340007) JOSEPH SAVERI LAW FIRM, LLP 601 California Street, Suite 1000 San Francisco, California 94108/ UNITED STATES DISTRICT COURT NORTHERN DISTRICT OF CALIFORNIA SAN FRANCISCO DIVISION (режим доступу: <https://lmlitigation.com/pdf/03223/tremblay-openai-complaint.pdf>).
9. Богуславська К. Хто це зробив? Що кажуть закони різних країн про авторські права та штучний інтелект./ Медіамейкер, 2023 (режим доступу: <https://mediamaker.me/hto-cze-zrobyv-shho-kazhut-zakony-riznyh-krayin-pro-avtorski-prava-ta-shtuchnyj-intelekt-3416/>).
10. Joseph Saveri and Matthew Butterick, We've filed lawsuits challenging ChatGPT and LLaMA, industrial-strength plagiarists that violate the rights of book authors. Because AI needs to be fair & ethical for everyone (режим доступу: <https://lmlitigation.com/>).
11. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 04.06.2010 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав».
12. Podbregar, N. & Kwiatkowski, R. (2019). Roboter erkennt sich selbst scinexx. *Hod Lipson Task-agnostic self-modeling machines Science Robotics*, 2019 (режим доступу: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33137761/>).
13. Залєвський С.В. Правосуб'єктність штучного інтелекту в сфері права інтелектуальної власності: цивільно-правові проблеми, 2020.
14. Trends and developments in artificial intelligence (режим доступу: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/394345a1-2ecf-11eb-b27b-01aa75ed71a1/language-en>).